

KAREN SANDS-O'CONNOR OCH
MARIETTA A. FRANK (RED.)
INTERNATIONALISM IN CHILDREN'S SERIES
New York: Palgrave Macmillan, 2014 (215 s.)

De böcker som utkommer i serien *Critical Approaches to Children's Literature* på Palgrave förlag är påfallande ofta mycket intressanta. Det handlar om att ställa nya frågor till barn- och ungdomslitteratur, film och andra medier i ett historiskt och samtida perspektiv, och detta görs med högaktuella ingångar som i Alice Currys studie om ungdomslitteratur ur ett ekokritiskt perspektiv eller Elizabeth Bullets studie om klassproblematik i samtida barnlitteratur. I antologin *Internationalism in Children's Series* har redaktörerna Karen Sands-O'Connor och Marietta A. Frank, verksamma vid Buffalo State College respektive University of Pittsburgh, tagit ett brett grepp på problematiken om internationalism och barnlitteratur. Det går, menar de, att se en rörelse från en äldre sorts imperialism, som återfinns i en rad kända långserier för barn och som spridits till läsare världen över, till en transnationalism som kan representeras av den globala succéserien om Harry Potter. Redaktörerna argumenterar för att definitionen av internationalism därmed har vidgats trots att långserierna ser ganska olika ut över tid och rum och att problematiken förstås är komplex.

Att analysera hur kulturellt utbyte sker genom långserier och annat material är ett mycket bra grepp. För det första är långserier, med undantag som exempelvis David Rudds studier om Enid Blytons Femböcker, ett underbeforskat område, kanske för att dessa böcker ofta setts som mindre komplex litteratur samt enkelt uppreparande till sin karaktär och därför inte så intressanta att närläsa. Långserier har en mycket stor läsekrets och ofta stor spridning internationellt genom översättningar. Det är onekligen något fascinerande i att Harry Potterserien blivit en sådan stor global succé med översättningar till över 100 språk. Med sin kombination av engelsk skolberättelse och high fantasy har den lyckats trollbinda miljontals

läsare världen över. Lika intressant är amerikanen Jacob Abbotts Rolloserie från mitten av 1800-talet som har uppenbara imperialistiska inslag och som lästs av generationer barnläsare. Och vad var det som lockade i Lucy Fitch Perkins tvillingserier (1911–38), som strävade efter att gestalta världen som en gemenskap för alla barn? Barn blev konsumenter av både nationella och internationella ideologier och värderingar genom läsningen av serier. Rörelsen mot det internationella eller transnationalistiska för fokus bort från det nationella perspektivet.

I detta sammanhang är översättningar intressanta. Hilary Brewster diskuterar i sin artikel i antologin Harry Potterserien utifrån just en översättningsproblematik och pekar på problemet att översättaren måste välja mellan att behålla det inhemska, typiskt engelska ordet, vars betydelse då kanske inte uppfattas av barnläsaren, eller att översätta ordet till något liknande. Som vi vet har dessa frågor hanterats mycket olika världen över och Brewster analyserar hur översättare hanterat denna utpräglad engelska serie, där många olika språkvarieteter använts bland annat för att spegla klass. I flera översättningar går detta förlorat, liksom de sociala konnotationerna i namn på personer och gator. Ett exempel är *Privet Drive*, som engelska läsare förknippar med förort, lite äldre tider och uppfattar som ett lite löjligt namn. I flera översättningar går dessa innebörder förlorade.

Antologin som helhet tar ett brett grepp med tolv forskare från flera olika länder. De olika kapitlen diskuterar olika långserier för barn, översättningsproblematik men också tidskrifter för barn ur ett historiskt perspektiv. I första delen, "Nineteenth-Century Series Go Abroad", undersöks amerikanska och engelska seriers delaktighet i imperialismen. Serier som *Rollos Grand Tour* (1851–58) handlar om den amerikanska vita medelklassens barn. De litterära barnkaraktärerna reser utomlands för att bilda sig och serien ligger därigenom nära reseskildringen. Syftet med *Europaresandet i Rolloböckerna* har, som Chris Nesmith konstaterar, två didaktiska mål: dels att den unga barnläsaren ska lära sig mer om Europa, vilket gör hen till en bättre amerikan, dels att läsaren genom att lära sig vara turist ska bli ödmjuk och nyfiken inför andra kulturer. Men till syvende och sist blir dessa böcker som tar med sig läsaren på resande utanför det egna landet, här Amerika, inte ett utbytesprojekt utan ett förstärkande av den egna nationella identiteten och det egna jaget. Tankesättet går förstås att överföra på andra tiders och länders barnlitteratur, där inhemska författare skriver om barn i andra länder på ett exotiserande vis som snarare förstärker skillnaderna än minskar dem. Så

kallade indianböcker skrivna av svenska författare innehåller många exempel på detta.

Janis Dawsons artikel om engelska 1800-talstidskrifter för flickor pekar i samma riktning. Här diskuteras hur tidskrifter som *Girls Realm* och *Girl's Own Paper* (1856–1956) skapade egna rum för de engelska flickläsarna. Vad som kom till uttryck var en "New Girl Culture" (39), där Dawson lyfter fram hur engelsk imperialism förespråkades. Tidskrifterna var konservativa, religiösa och innehöll åtskilligt litterärt material i stil med Elizabeth Whittakers robinsonad "Robina Crusoe, and Her Lonely Island Home" (1882–83). Robina skildras som en New Girl – självständig, modig, atletisk – som försöker tämja det vilda till ett något mer civiliserat engelskt ideal. Robina lyckas rädda en liten flicka från "vildarna" med hjälp av både engelsk protestantism och engelsk litteratur som ett drama av Shakespeare. Robina har ingen slav eller tjänare utan klarar sig själv, men hon är imperialist. Mängden av fiktivt stoff i tidskriften speglade ökningen av antalet kvinnor som tog del i den engelska kolonialmakten som lärare, sjuksköterskor eller nybyggare. För de engelska kvinnorna kunde detta vara en väg till mer frihet och kontroll över deras liv än de hade hemmavid, samtidigt som Dawson poängterar att friheten skedde i imperialismens namn.

Del två, "Syndicates, Empires and Politics", innehåller fem artiklar av Karen Sands-O'Connor, Janki L. Barker, Marietta A. Frank, Michael G. Cornelius och David Rudd som tematiserar hur olika författare använde serier som ett sätt att introducera barn till olika attityder om olika länder. The Stratemeyer Syndicate producerade många mycket lästa serier som de om bröderna Hardy och Kittyböckerna. Trots att ambitionen var att lära barnen om andra länder visar flera av analyserna att serierna innehåller en påtaglig tendens att återskapa och förstärka stereotyper. Rudds artikel om Blyton ger emellertid en mer komplex bild av författarens äventyrsböcker (1944–55) och Noddyserie (1949–68) än det återkommande påpekandet att böckerna är påtagligt rasistiska i sin syn på andra kulturer. Rudd diskuterar huruvida barnläsaren uppfattar de litterära karaktärerna som rasistiska eller ej. Utifrån hans tidigare läsarundersökning (från 1990) argumenterar Rudd för att barnen inte ser figuren "golliwog" som rasistisk utan snarare som en gammal docka, en clown. Det finns ingen tvekan om att dockfiguren är förknippad med rasism, men Rudd menar att den i Blytons ögon snarare var en karnevalsk karaktär. Rudds text är antologins mest provocerande och uppfriskande. Här måste man själv fundera vidare, ställa frågan om vad barnläsaren

kan uppfatta utifrån sin tid och fråga sig varför texterna har lockat så många barn att läsa dem.

Antologin avslutas med fyra artiklar som rör översättning och tolkningsproblematik. Att översätta historier och kulturer är i sig problematiskt, vilket Hilary Brewester, Deniz Arzuk, Charlotte Beyer och Patrica Kennon visar. Icke desto mindre är tillgången på litteratur för barn genom översättningar den enda vägen att nå fler läsare än de inhemska och som redaktörerna skriver: "but authors and publishers of series know that one of the keys to getting children to take an interest in the world is to let them know they are not alone" (13). Precis som antologin visar är forskningen om internationalism och barnlitteratur viktig, och är man intresserad av dessa perspektiv behöver man inte vara ensam.

*Anna Nordenstam
Docent i litteraturvetenskap vid
Göteborgs universitet
och professor i svenska med didaktisk inriktning
vid Luleå tekniska universitet*